

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ ΩΣ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΒΕΡΝΤΕΝ (565-843)

2. Η βασιλεία του Ηρακλείου (610-641). Αποφασιστικοί αγώνες και μεταρρυθμίσεις

α. Εξωτερικοί κίνδυνοι:

► Οι αβαροσλαβικές επιδρομές ⇒ νέα κατάσταση στη Χερσόνησο του Αίμου:

- Ακμαίες πόλεις καταστράφηκαν.
- Μεγάλο μέρος του πληθυσμού εξοντώθηκε, αιχμαλωτίστηκε ή τράπηκε σε φυγή.
- Η Θεσσαλονίκη επανειλημμένα πολιορκήθηκε από τους εισβολείς.
- Οι Σλάβοι εγκαθίστανται μόνιμα σε εδάφη της σημερινής Ελλάδας: **σκλαβηνίες** (νησίδες σλαβικού πληθυσμού σκορπισμένες ανάμεσα σε ντόπιους → σταδιακή αφομοίωσή τους και αποκατάσταση της βυζαντινής διοίκησης).
- Ο ελληνικός πληθυσμός μειώνεται στο εσωτερικό της Χερσονήσου, διατηρείται όμως στις παράκτιες πόλεις.

► Οι Πέρσες:

- **613:** Κατακτούν τη Συρία.
- **614:** Κατακτούν τα Ιεροσόλυμα· αφαιρούν τον Τίμιο Σταυρό και τον μεταφέρουν στην πρωτεύουσά τους στην Κτησιφώντα ⇒

✓ **Ο Ηράκλειος** κλείνει ειρήνη με το Χαγάνο των Αβάρων (619) και μετακινεί το στρατό του στο μέτωπο της Μικράς Ασίας. Θρησκευτικός χαρακτήρας σύγκρουσης: ο αυτοκράτορας στρεφόταν κατά των πυρολατρών Περσών, που απειλούσαν τη Ρωμανία → ο πατριάρχης **Σέργιος** ενισχύει τον αυτοκράτορα με χρήματα των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων, τα πολυκάνδηλα και άλλα λειτουργικά σκεύη της Μεγάλης Εκκλησίας.

✓ **Οι Πέρσες** για αντιπερισπασμό, ενώ ο αυτοκράτορας βρισκόταν στην Ανατολή, σε συνεργασία με τους Αβάρους και Σλάβους, πολιορκούν την **Κωνσταντινούπολη** (626) → οι επιθέσεις αποκρούστηκαν (Ακάθιστος Ύμνος).

✓ **627: Ο Ηράκλειος** μεγάλη επίθεση στο Νότο → αρχές Δεκεμβρίου καθοριστική σύγκρουση στη **Νινευί**: ο περσικός στρατός διαλύεται → ανατροπή Χοσρόη από Σύροη, ο νέος πέρσης βασιλιάς **Σιρόης** υπογράφει ειρήνη με το Βυζάντιο → το Βυζάντιο επανακτά προσωρινά τα εδάφη του στην Εγγύ Ανατολή → ο αυτοκράτορας υψώνει τον Τίμιο Σταυρό στην Κωνσταντινούπολη (630).

β. Εσωτερική αναδιοργάνωση:

Θέματα:

► Δημιουργία θεμάτων:

- Αρχικά στρατιωτικές μονάδες μετακινούμενες ανά την επικράτεια → οι μονάδες αυτές απέκτησαν μόνιμη εγκατάσταση → **θέματα**: ο τόπος εγκατάστασής τους → εξελίχθηκαν σε διοικητικές περιφέρειες.
- **Στρατηγός**: ανώτατη στρατιωτική και πολιτική εξουσία.
- Οι στρατιώτες διέθεταν **στρατιωτόπια** (= κτήματα, από τα έσοδα των οποίων εξασφάλιζαν και συντηρούσαν τα άλογα και τον οπλισμό τους) → το κτήμα και η υποχρέωση για στρατιωτική υπηρεσία περνούσε από τον πατέρα στον πρωτότοκο γιο.

- Τα πρώτα θέματα οργανώθηκαν στη **Μικρά Ασία** περί τα **μέσα του 7ου αιώνα** → αργότερα ο θεσμός αυτός, που επρόκειτο να αποτελέσει τη βάση της οργάνωσης του Μεσοβυζαντινού κράτους επεκτάθηκε και στη Βαλκανική Χερσόνησο.

► **Συνέπειες δημιουργίας θεμάτων** (για το αμυντικό σύστημα και την κοινωνική οργάνωση του Βυζαντίου):

- Οι μισθοφόροι εξέλιπαν.
- Οι νέοι στρατιώτες - αγρότες αγωνίζονταν με αυταπάρνηση (επειδή υπερασπίζονταν την ιδιοκτησία τους).
- Η μικρή και μεσαία ιδιοκτησία ενισχύθηκαν (+ διότι οι μεγάλοι κτηματίες αποδεκατίστηκαν στη διάρκεια των αβαροσλαβικών επιδρομών → τα χέρσα χωράφια τους καταλήφθηκαν από ελεύθερους αγρότες, ακτήμονες ή μικροϊδιοκτήτες) ⇒ Οι ελεύθεροι αγρότες συγκροτούσαν τώρα τη δυναμικότερη τάξη της κοινωνίας· οργανώνονται σε κοινότητες χωριών.

► **Μεταβολές στη διοίκηση της κρατικής μηχανής:**

- Από τα μέσα του 7ου αιώνα οι κρατικές υπηρεσίες εξαρτιόνταν από τον αυτοκράτορα.
- Εκτός από το αξίωμα του **λογοθέτη του Γενικού** (ευθύνη οικονομικών), εμφανίζεται το αξίωμα του **λογοθέτη του Δρόμου**, ο οποίος βαθμιαία εξελίχθηκε στον πρώτο αξιωματούχο της αυτοκρατορίας, ένα είδος πρωθυπουργού.

γ. Εξελληνισμός του κράτους:

- Μετά το **630** το βυζαντινό κράτος χάνει ένα μεγάλο μέρος των ανατολικών επαρχιών του, κερδίζει όμως εθνολογική ομοιογένεια ← οι περισσότεροι κάτοικοι Έλληνες ή ελληνόφωνοι ⇒ τα **ελληνικά** παίρνουν τη θέση που είχαν τότε τα λατινικά, ως **επίσημη κρατική γλώσσα** → Ο **Ηράκλειος** υιοθετεί τον τίτλο **βασιλεύς** προσθέτοντας το: **πιστός εν Χριστώ**, εγκαταλείποντας τους παλαιούς τίτλους **imperator Romanorum, caesar** και **augustus**.